

О. В. Школьна

ДИБИНЕЦЬКА ФАЯНSOVA ФАБРИКА ГРАФІВ БРАНИЦЬКИХ НА КИЇВЩИНІ В СВІТЛІ ДАНИХ ПЕРШОДЖЕРЕЛ

Статтю присвячено упорядкуванню існуючих відомостей про конкурентну Києво-Межигірській фаянсовій фабриці Дибинецьку фаянсову фабрику графів Браницьких на Київщині. Більшість матеріалів вводить до наукового обігу вперше, що дозволяє переглянути окремі розділи з історії розвитку українського фаянсу доби його «золотого періоду», цебто XIX ст.

Ключові слова: фаянс, землі сучасної України, XIX ст., Дибинці, Київщина, Браницькі, Воронцови.

Вступ. Фабрика тонкостінного фаянсу (Селиванов 1903; Лисін 1918, с. 4, табл. XXXIV; Лысин 1923, с. 11; Оглоблін 1931, с. 202—203; Мусієнко б. р.; Петрякова 1985), що знаходилася у населеному пункті Дибинці на Київщині, в літературі отримала назву *Дибинська (Дибинецька) фаянсова фабрика графів Браницьких*. Час її існування до недавнього періоду вивчення обмежували 1812—1822 рр., однак нині можна уточнити, що він щонайменше тривав впродовж першої третини XIX ст.

Постановка проблеми. Враховуючи, що на початку війни Наполеона з Росією, Дибинецька фабрика фаянсу, як виявилось шляхом порівняння статистичних даних (Лисін 1918, с. 41, табл. XXXIV), була провідною у своєму сегменті промисловості на землях етнічної України, випереджаючи за кількістю випуску продукції навіть фінансовану з державної казни пафосну Києво-Межигірську фаянсову фабрику, і не поступалася останній у асортиментному різноманітті (Насонов 2011), необхідно переглянути існуючі першоджерела з окресленого кола питань і встановити дійсний стан речей.

Актуальність дослідження. Мистецтво українського фаянсу через історичні обставини за

доби XX — початку XXI ст. було успішно «перекроєне» «братніми» народами Росії та Польщі, до складу яких наші землі входили протягом попередніх кількох століть.

Повне безладдя з архівними джерелами і «роківовки» з частинами державних і приватних колекцій спричинили відсутність упорядкованої архівно-статистичної, загальноісторичної, мистецтвознавчої, технологічної бази. За інерцією руху радянського часу і донині в музеях Білорусі та Польщі виставляють, а в каталогах Росії та Німеччини презентують фарфорову та фаянсову продукцію Корецької та Городницької фабрик як польську. Межигір'я лишається за аналогією з назвою «Імператорська фабрика» у розумінні всієї Європи та Заходу спадком Росії.

Через брак фінансування на державні програми з дослідження вітчизняного «білого золота» культурна спадщина нашого народу досі не вивчена повноцінно, не досліджена, не осмислена та не впорядкована за законами академічної науки. Переписуючи старі концепції, низка вітчизняних вчених і надалі продовжують «не помічати» справжніх «діамантів» та «перлин», що прикрасили би корону будь-якої розвиненої європейської держави, як Фаєнца — Італії, Делфт — Голландії, Веджвуд — Англії.

Зв'язок авторського доробку із важливими науковими та практичними завданнями. Даний матеріал є складовою додатків докторської дисертації, присвяченої історії розвитку вітчизняного фарфору та фаянсу. Апробація дозволить ознайомити ширше коло науковців з інформацією, що потенційно уможливить розшук артефактів означеного підприємства. У першу чергу натурних творів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Збір матеріалу за напрямком історії оз-

Рис. 1. Берег р. Рось в Дибинцях, біля якого знаходилася фаянсова фабрика Браницьких

Рис. 2. Місце колишнього шахтного видобутку глини у Дибинцях

наченого виробництва та перше узагальнення розрізнених відомостей з архівних та опублікованих першоджерел було здійснене протягом кінця 1950-х — початку 1960-х рр. відомим українським мистецтвознавцем, художником, технологом, викладачем Пантелеймоном Никифоровичем Мусієнком. Проте вченому не вистачило часу впорядкувати й ґрунтовніше перевірити і дослідити дещо протирічну інформацію. Наступною спробою є нинішня публікація, що стала можливою після цілеспрямованого пошуку першоджерел протягом останніх кількох років та польових досліджень.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми, котрим присвячується означена стаття. Починаючи з хронологічних меж, імен власників, справжніх обсягів виробництва, асортименту продукції, специфіки устаткування підприємства фаянсу в Дибинцях, особливостей його технологічного циклу, складу маси для виготовлення посуду, фінтерлеїв (дрібничок) та скульптури, дані про

фабрику були зовсім розрізненими і швидше нагадували міфічні. У зв'язку із написанням нових розділів історії вітчизняного декоративно-ужиткового мистецтва постає питання про необхідність систематизації існуючих фактажних даних і співвіднесення їх з конкретними творами, що нині зберігаються у наших та іноземних музеях як неатрибутовані або помилково приписані іншим виробникам.

Формулювання цілей статті. Автор має на меті виявити справжні факти діяльності і розвитку Дибинецької фабрики фаянсу, встановити, з яких матеріалів виготовлялася продукція на цьому виробництві, назвати імена конкретних майстрів, причетних до лійній формотворення і декорування виробів окресленого підприємства, представити науковцям повний перелік асортименту виробів та прейскуранту цін на нього, який буде вперше введено до наукового обігу. Ціль статті — навести перелік скульптури, за колом образів і матеріалом виготовлення якої існує вірогідність відшукати

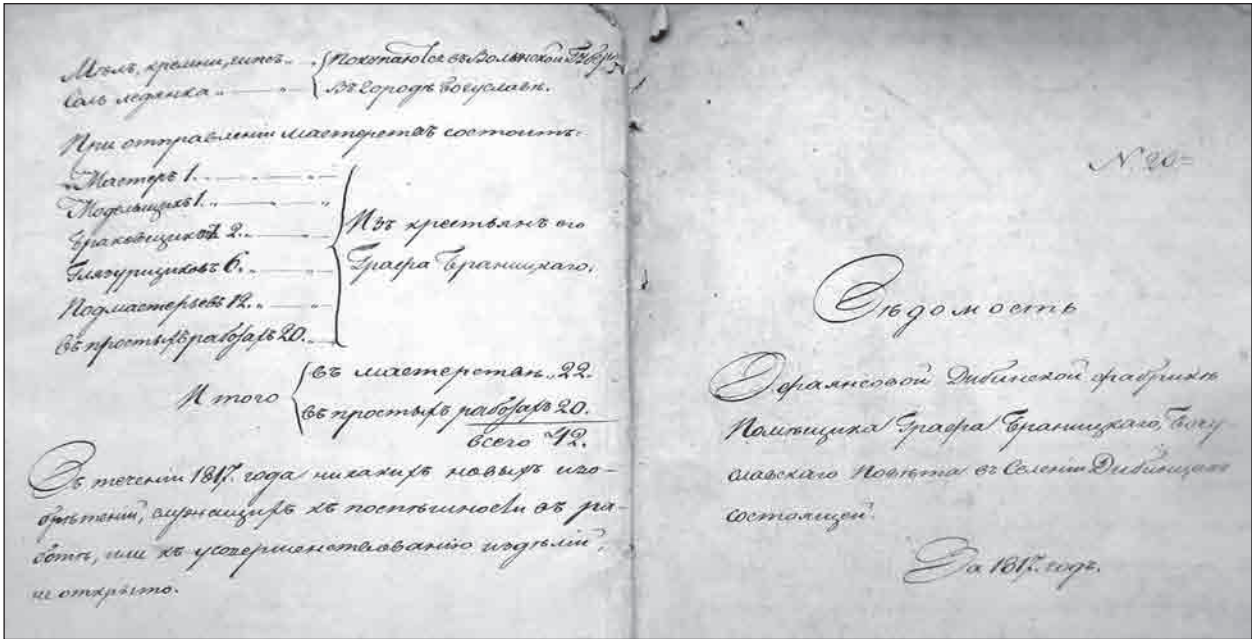

Рис. 3. Титульна й остання сторінки «Ведомости о фаянсовой фабрике помещика графа Браницкого, находящейся в с. Дибинцах Богуславского повета за 1817 г.» (ДАКО, ф. 2, оп. 3, спр. 4020)

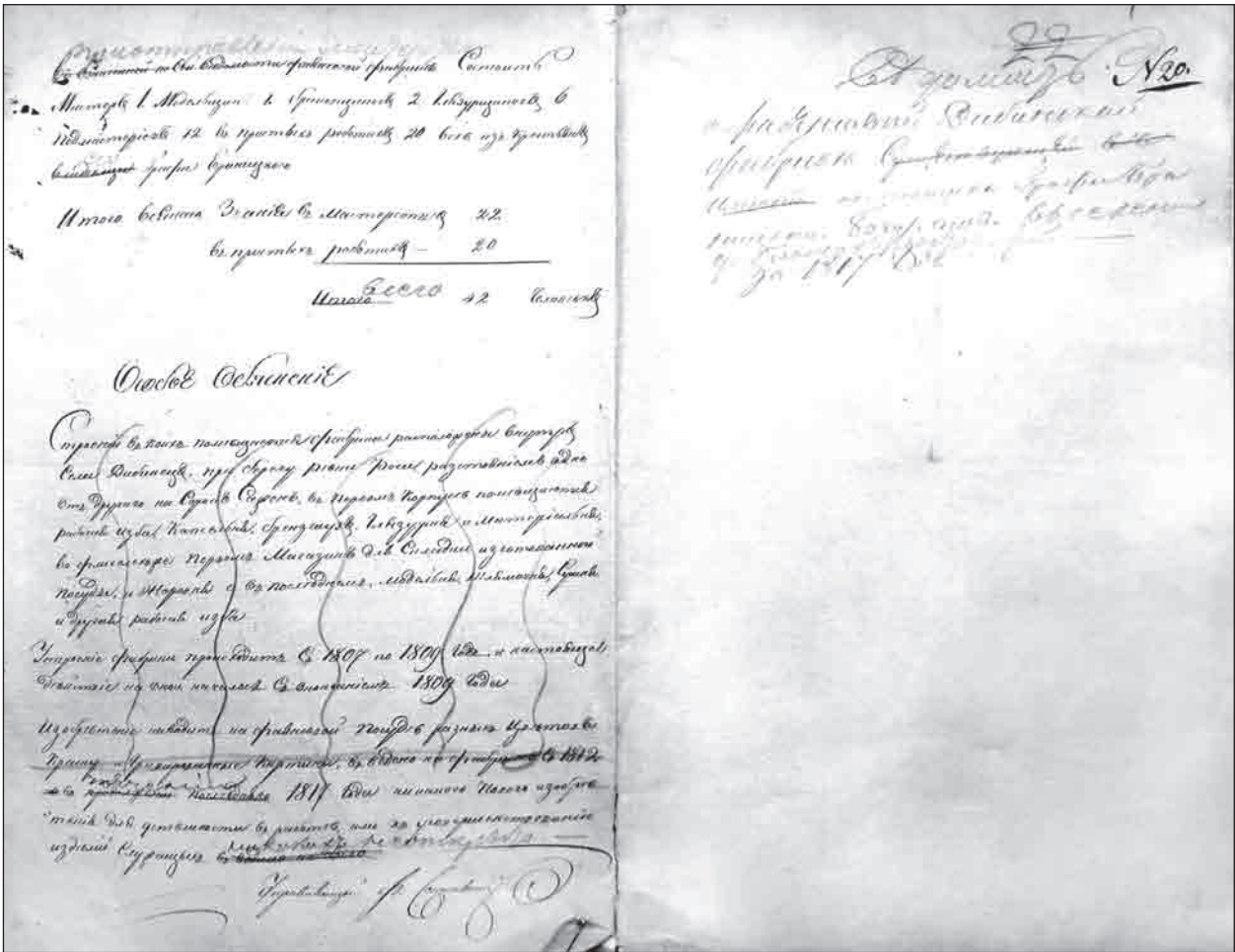

Рис. 4. Аркуш 8 «Ведомости о фаянсовой фабрике помещика графа Браницкого...»

аутентичні взірці продукції Дибинецької фаянсової фабрики Браницьких-Воронцових у музейних та інших колекціях.

Виклад основного тексту дослідження. Як впливає з нечисленних верифікованих архівних джерел, підприємство фаянсу в Дибин-

Рис. 5. Фрагмент аркуша 8 «Ведомости о фаянсовой фабрике помещика графа Браницкого...»

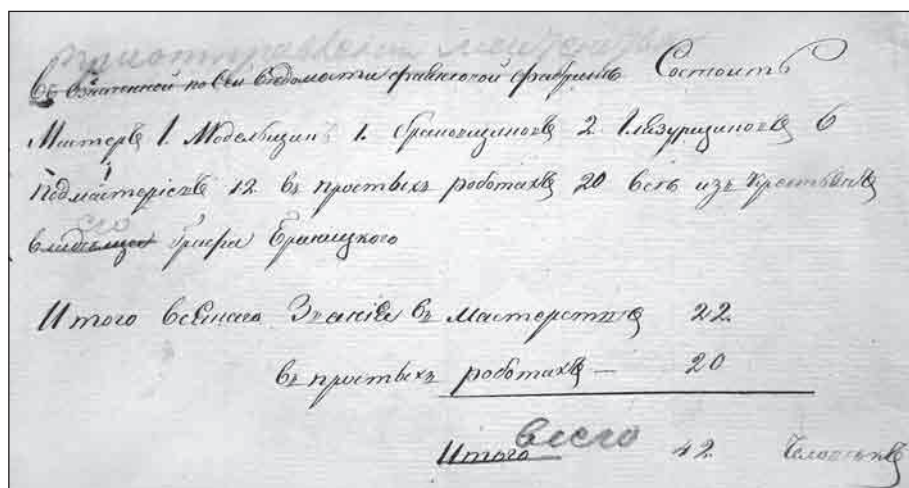
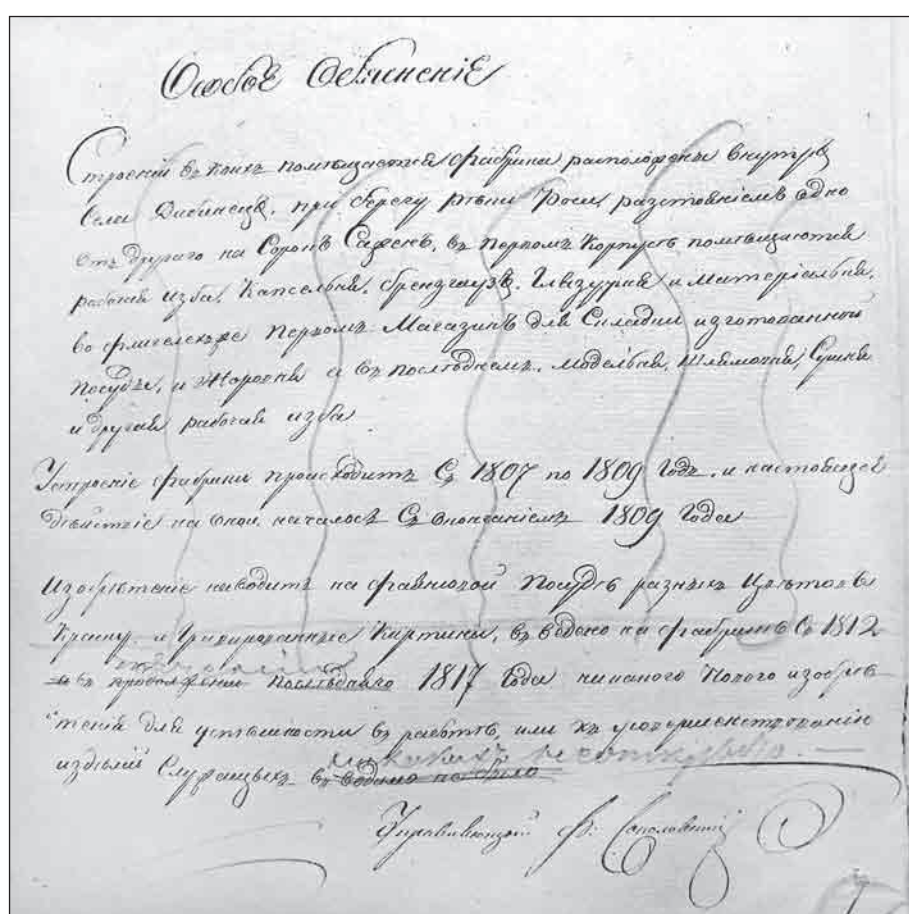

Рис. 6. Фрагмент аркуша 8 «Ведомости о фаянсовой фабрике помещика графа Браницкого...»

цях було зведено графом, гетьманом великим коронним Ксаверієм Петровичем Браницьким власним коштом у своєму маєтку в с. Дибинці Богуславського (Канівського) повіту Київської губернії з 1807 по 1809 р. Закладена фабрика була за сприятливих умов, створених континентальною блокадою, за якою за російськими законами «іноземний фаянс, і особливо англійський, у межі Росії не може бути ввезений» (Полное... 1830, с. 891, № 23551).

Перші згадки про діяльність виробництва датуються кінцем 1809 р. (Дело... 1802—1818).

За 1810 р. вже збереглися дані про збут продукції Дибинської фабрики. Зокрема, ви-

домо, що було виготовлено фаянсового посуду 199612 шт. (у різних сортах), з них продано на Правобережній Україні 133074 шт., решта лишалася на складах (залишок 66538 шт.) (Оглоблін 1931, с. 203).

Місцеві дибинецькі ґрунти здавна були відомі своїми глинами, придатними для керамічної справи. Від XVIII ст. у селищі існував гончарний промисел. Перші згадки про його представників датовані 1745 р., відколи залишилися фінансові книги Дибинського «братства», яке мало релігійно-цеховий характер (Башинская 1995). У XIX ст. в селі діяв гончарний цех, багато майстрів розумілися на шахтному видобутку місцевих глин.

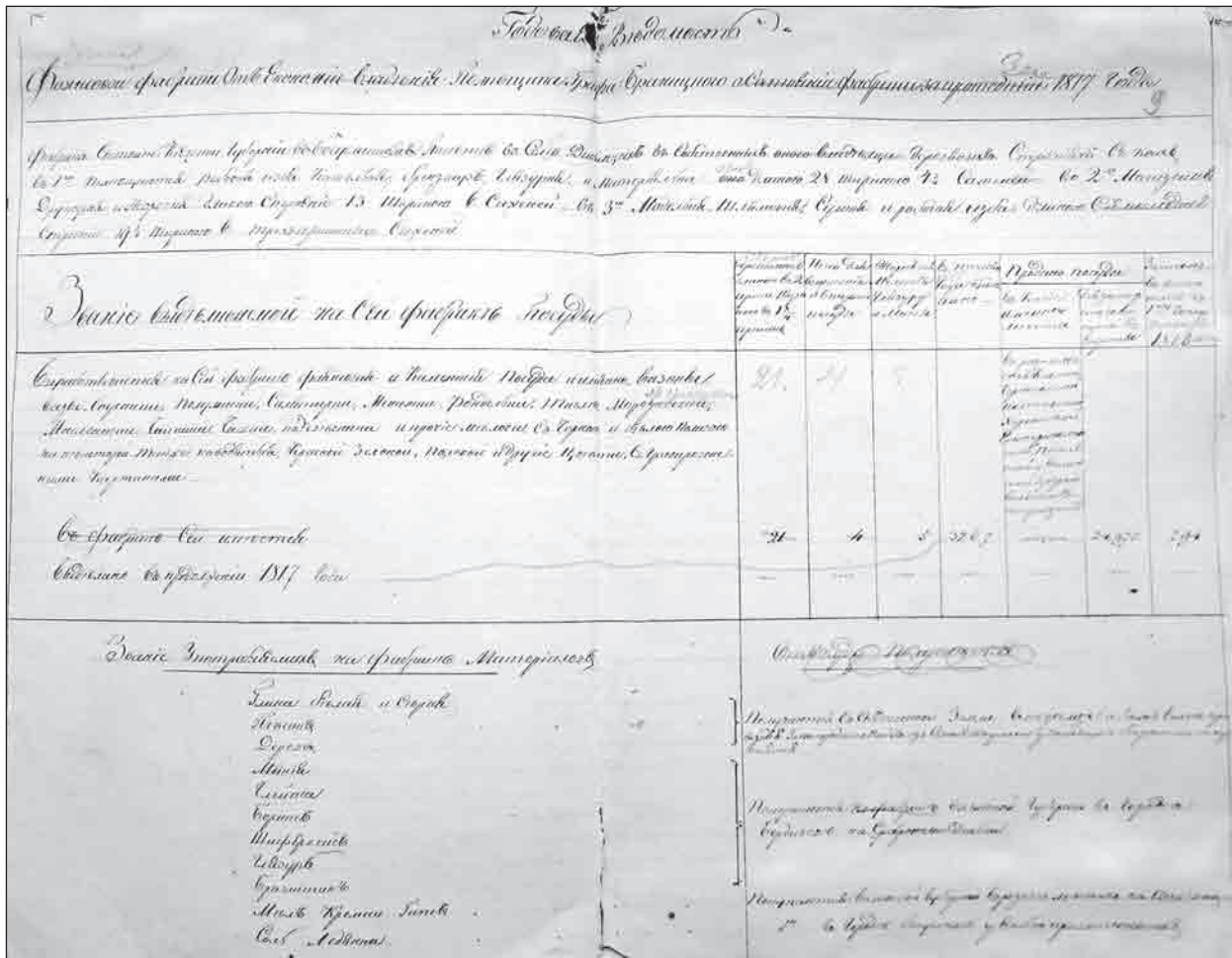

Рис. 7. Аркуш 9 «Ведомости о фаянсовой фабрике помещика графа Браницкого...»

Після пожежі на Києво-Межигірській фабриці 1810 р. виробництво у Дибинцях намагалося посісти місце основного виробника фаянсу для Лівобережжя. Тому за наявності гарної сировини у межах маєтку та досить підготовленого персоналу, обізнаного з пластичними властивостями місцевих покладів глин та інших складників маси, виробництво одразу будувалося як промислове, зорієнтоване на продаж готового товару.

Орної землі в селі Дибинцях, що розкинулося на пагорбах та в рівчаках на березі річки Росі («маленька Швейцарія»), було мало, селяни в основному шукали роботи за наймом на фабриці фаянсу (поденної або сезонної). На 1811 р. управителем фабрики значився Францішек Калиновський. Тоді підприємство розміщувалося у трьох окремих дерев'яних будівлях (Мусієнко б. р.).

В одній споруді 28,0 × 4,75 сажнів містилася хата для співробітників велика, капсульна, бренауз, поливувальня і «матеріяльна», цехто глазурувальний і цех з виготовлення маси (Мусієнко б. р.). Інший будинок 13,0 × 6,0 сажнів призначався для «пакувальні, друкарні, жаровні та магазину», тобто був обладнаний для випалювання, оформлення фаянсової про-

дукції «одрукуванням», містив цех упаковки готової продукції та склад для її зберігання. Третя споруда розміром у 19,75 × 6,0 сажнів була облаштована «лабораторіумом, модельною, капсульною, шлямовною, аржнею [сушильною], сницарнею та меншою робітничою хатою» (Дело... 1802—1818, Мусієнко б. р.).

Устатковане підприємство було 44 верстатами з кругами, чотирма печами для випалу фаянсу і трьома — для сушіння маси, а також десятьма жорнами для змелювання глазури та маси. Зі 106 співробітників, зафіксованих на 1811 р., лише один був вільним. Можливо, мався на увазі модельник Григорій Новицький. Решта працюючих були кріпаками графа, у тому числі 1 головний майстер, 28 підмайстрів, 46 учнів на верстатах, 12 глазурувальників і «бреннерів», 5 шлямувальників (фахівців із просіювання маси), 4 капсульники, 20 жорновиків (майстрів зі змелювання і розтирання маси), 8 дроворубів, 4 «гурники» (гірняки, фахівці з видобування і змішування інгредієнтів) з додавання глини, 4 простих робітники — до ступ; слюсар, столяр й бондар; 1 хімік друкарний фаянсовий (родом із Пруссії) (Мусієнко б. р.). Деякі з вказаних майстрів наймалися поденно, і на загальній

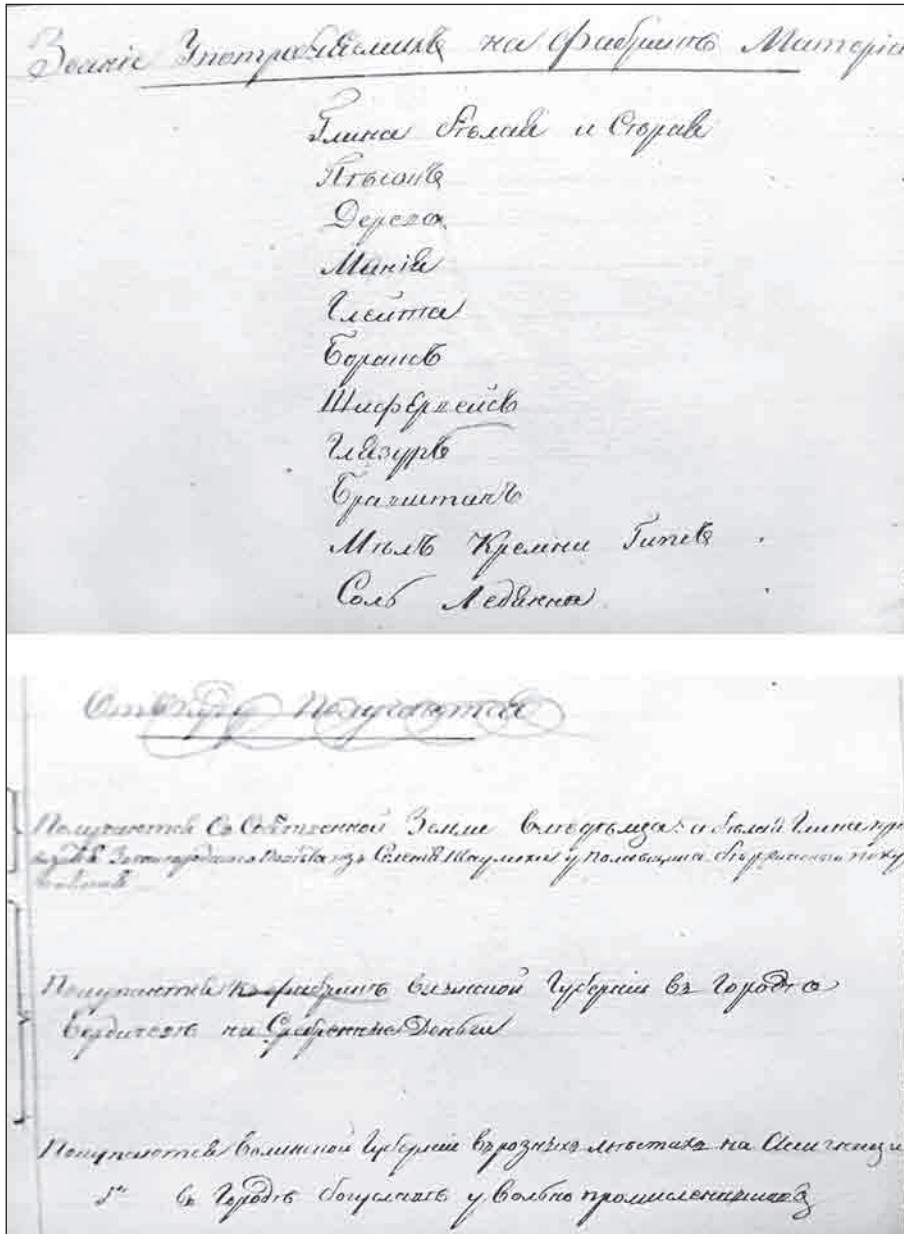

Рис. 9. Фрагменти аркуша 9 «Ведомости о фаянсовой фабрике помещика графа Браницкого...»

чашок, полоскальниць, кавників, філіжанок, кавників для мокко, чашок для желе, кухлів з накривками, кварт (вмісту на 1 та на 2 кварта), сервізів з ужитковими предметами, слоїків господарських, слоїків аптечних, нічних ваз, тазів з умивальниками, тазів з ночвами, таць, свічників, люльок-стамбулок, ліхтарів, скульптур «Левенятко, Баранець та Песю», «Коза», «Куропатка». Асортимент складався з фаянсу, кам'яної маси, у тому числі з чорною та білою поливою, «колорованого» та з «гравірованими картинами», виготовляли також посуд інколи з відведенням червоною, зеленою, палевою фарбою (Ведомости... 1819).

За даними А. В. Селіванова на 1814 р. при 82 робітниках на 44 верстатах було виготовлено 63574 шт. виробів, з яких більшу частину продано — 50859 шт. Після Віденського конгресу 1814—1815 рр. знову були відкриті шляхи

для завезення англійського фаянсу (Оглоблін 1931, с. 203).

У статті про Києво-Межигірську фаянсову фабрику, вміщеній у журналі «Сын Отечества» 1816 р. відомий оглядач мистецьких новинок і колекціонер П. Свіньїн зауважує: «когда за несколько лет пред сим сгорел сей завод [мається на увазі Києво-Межигірський] некоторая богатая помещица заставляла покупать со своей фабрики по 10 р. дюжину безобразных ломких тарелок» (Свиньин 1816). З цього короткого нехвального відгуку випливає наступне: 1) економічними й імовірніше за все управлінськими функціями щодо Дибинецької фабрики займалася позашлюбна дочка Катерини II Олександра Енгельгардт, дружина Ксаверія Браницького (ця теза підтверджується і в документації 1817 р., де приналежність певних кроків з упорядкування виробництва

Годовой отчет о деятельности

Собственной фаянсовой фабрики помещика графа Браницкого за 1817. года.

Фабрика состоит на Киевской губернии в уезде Дибинском в селении Дибинцево в собственном дворе помещика в строениях, изъ коих въ 1-мъ находится мастерская палата, каморы, фризгалы, глиняные и фарфоровые; въ 2-мъ глиняный завод, въ 3-мъ мажорановый, друкарня и мажорановый завод, въ 4-мъ мажорановый, въ 5-мъ мажорановый, мажорановый и мажорановый; строение глиняное 19-е, шириною в 6 аршин, сажени.

<i>Звание заводчика</i>	<i>Чи. сто.</i>	<i>Полн. сто.</i>	<i>Формы</i>	<i>Въ теченіи 1817. го. да сего масяца.</i>	<i>Продано посредн.</i>		<i>За остатокъ 1818. года.</i>
					<i>штукъ</i>	<i>стоимости</i>	
<i>Спиритовая на сей фабрике фаянсовая и каменная посуда и именно: оловянки, вази, соусники, полувазны, салатники, мажоранки, рюмки, тарелки, тарелки, подставки и прочія вещи съ сервизомъ и въ томъ числѣ на которыхъ изображены краскою, зеленою, желтою и прочіе картины съ изображеніемъ картинъ.</i>	21.	4.	5.	3267.	2488.	105.	194.

Звание употребленныхъ на фабрике материаловъ:

<i>Глина бѣлая и серая</i>	"	<i>Мажорановъ изъ собственной палаты, мажорановъ изъ мажоранового завода, мажорановъ изъ мажоранового завода, мажорановъ изъ мажоранового завода, мажорановъ изъ мажоранового завода.</i>
<i>Песокъ</i>	"	
<i>Перекъ</i>	"	
<i>Лѣшья</i>	"	
<i>Глизна</i>	"	
<i>Боранъ</i>	"	<i>Мажорановъ Киевской губернии въ М. Браницкомъ уездѣ.</i>
<i>Шиферный</i>	"	
<i>Слякы</i>	"	
<i>Браніи</i>	"	

Рис. 10. Аркуш 10 «Ведомости о фаянсовой фабрике помещика графа Браницкого...»

закінчується приписом (рос.) «ея сиятельства» (тобто «її високостві», а не «його високостві») (Ведомости... 1819, арк. 7); 2) якість продукції була досить посередньою, принаймні в окремих її сегментах — речі «погано трималися купи» й були крихкими, що пояснює їх швидке псування і повну відсутність наявності у побуті дибинчан чи іншого населення України, а також у вітчизняних музейних збірках; 3) вироби видавалися сучасникам досить дорогими, якість не відповідала ціні, що створювало несприятливий клімат для подальшого розвитку фабрики, провокуючи її неконкурентоспроможність в перспективі.

Для порівняння: у преїскуранті Дибинецького виробництва 1822 р. за підписом економа (чи управителя?) Кіппомана в розділі одрукованого фаянсу дюжина тарілок «Столових» коштувала 4 карб. 20 коп., дюжина десертних (дитячих) тарілок — 2 карб. 80 коп. В цей же час вартість тарілки першого сорту білої «Столової» становила 2 карб. 40 коп. за дюжину, «Градерованої» (цебто з бганками вінець або / та фестонованим краєм) — 1 карб. 80 коп. за дюжину, «Гладкої» — 1 карб. 60 коп. за дюжину. Другий сорт цієї категорії фаянсу за тими самими найменуваннями оцінювався у 2 карб.,

1 карб. 60 коп., 1 карб. 30 коп. відповідно. Тарілки білого фаянсу із браком, зокрема «Столові», «Градеровані» та «Гладкі» коштували однаково — по 1 карб. 80 коп. за дюжину. Колоровані аналоги, а саме дюжина столових та десертних тарілок продавалися з фабрики в Дибинцях по 6 і 4 карб. відповідно, тобто були найдорожчими у окресленому сегменті.

Зауважимо, що на 1822 р. 10 карб. коштував набір з дюжини глибоких і десертних чи мілких тарілок найдорожчого сегменту — у кольоровій поливі, аналог межигірської продукції. Але це вартість з так званої «торгівлі» від фабрики. Можливо, зважаючи на необхідність транспортування, податки, відсотки, закладені на прибуток перекупників тощо, вартість однієї дюжини тарілок означеної категорії в інших місцевостях і дорівнювала 10 карбованцям за дюжину.

Принаймні для порівняння, якщо взяти ціни на межигірську аналогічну продукцію 1803 р., виявляються цікаві паралелі (Дело... 1802—1818). Так, тарілки глибокі круглі, мілкі круглі вартували тут у першому сорті 12,5 коп. / шт., другому сорті — по 10 коп. / шт. Мова йшла, очевидно, про більш дешеві тарілки «Гладкі», а не «Фасонні», «На ніжках», «З фільцями», «Без

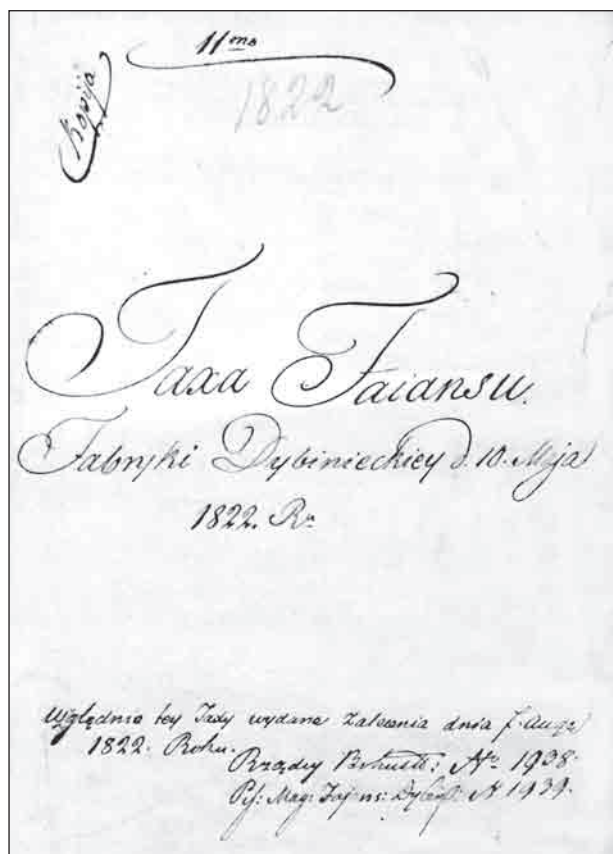

Рис. 13. Обкладинка справи (польською мовою) «Прейскурант на фаянсовыя изделия Дибинецкой фабрики. 1822 г.» (ДАКО, ф. 1, оп. 336, спр. 1770)

за «Гладкі» тарілки першого сорту — 1 карб. 60 коп. у Дибинцях і 1 карб. 50 коп. у Межигір'ї). Але часова відстань могла спричинити зріст інфляції або просто моду чи певні тенденції розвитку ринку. Тому інформація Павла Свіньїна має бути оцінена критично.

На 1817 р. у Дибинцях ще діяло 4 обпалові та сушильні печі, працювали 21 формувальний верстат, 5 жорен для змелення глазури. Збут у 24975 шт. виробів на рік тривав по всіх землях етнічної України: Київській, Чернігівській, Полтавській, Херсонській, Катеринославській, Подільській, Волинській губерніях «вільним покушцям». Штат на цей час складався з 42 осіб, з яких 22 значилися майстровими, а 20 простими робітниками. Тоді занотовані кріпачками 1 майстер, 1 модельник, 2 бракувальники, 6 глазурувальників, 12 підмайстрів (Ведомости... 1819, арк. 1 зв.).

Від 1817 р. лишилося ґрунтовне пояснення місцезнаходження виробництва. Так, управитель Ф. Соколовський на цей час писав: «будівлі, у яких розміщено фабрику, розташовуються в середині села Дибинців, при березі річки Рось [цебто виробництво могло урухомлюватися силою води, водяних млинів], відстанню одна від одної у сорок сажнів, у першому корпусі є робоча хата, капсульня, бреггауз, глазурня і матеріальня, у флігелі першому — ма-

№	Сорт	Ціна
1	Talerz	2 40.
2	Kielich	1 20.
3	Kubek	1 60.
4	Poczekalnik	1 50.
5	Suszarka	2 40.
6	Puchawka	2 50.
7	Kuchnia	2 00.
8	Kuchnia	1 90.
9	Kuchnia	1 20.
10	Kuchnia	1 60.
11	Kuchnia	1 70.
12	Kuchnia	1 50.
13	Kuchnia	1 10.
14	Kuchnia	1 10.
15	Kuchnia	1 10.
16	Kuchnia	1 10.
17	Kuchnia	1 10.
18	Kuchnia	1 10.
19	Kuchnia	1 10.
20	Kuchnia	1 10.
21	Kuchnia	1 10.
22	Kuchnia	1 10.
23	Kuchnia	1 10.
24	Kuchnia	1 10.
25	Kuchnia	1 10.
26	Kuchnia	1 10.
27	Kuchnia	1 10.
28	Kuchnia	1 10.
29	Kuchnia	1 10.
30	Kuchnia	1 10.

Рис. 14. Аркуш 2 справи «Прейскурант на фаянсовыя изделия Дибинецкой фабрики. 1822 г.» (ДАКО, ф. 1, оп. 336, спр. 1770)

газин для складання виготовленого посуду та жаровні, а в останньому — модельня, шлямвальня, сушильня та інші хатини. Зведення фабрики тривало з 1807 по 1809 рік, а справжня діяльність на ній розпочалася від закінчення 1809 року» (пер. з рос. — О. Ш.). У цей само час він сповіщає керівництво про застосування на виробництві одного горну великого та двох малих, а також таких матеріалів як вохра, мідь червона та жовта, олово, свинець (вірогідно малися на увазі солі та оксиди вказаних металів, що застосовувалися як інгредієнти фарб) (Ведомости... 1819). На 1 січня 1818 р. у залишках товару значилося лише 794 шт. виробів (Ведомости... 1819).

1819 р. помер перший власник фабрики, гетьман польських військ Ксаверій Браницький. У цей час до маєтків його дружини, камер-фрейліни імператриці Катерини II, Олександри Енгельгардт, після служби за кордоном повернулося подружжя дочки, також монаршої фрейліни Єлизавети та її чоловіка Михайла Воронцова. До наступного підвищення зятя у 1823 р. коли йому довелося їхати упорядковува-

№ 2 Така Фаянса

№ 2 Така Фаянса		Кількість	Ціна
Шліх	1	80	
у кісочці	2	40	
Ліній	3	30	
Ліній	1	60	
Ліній	2	20	
Ліній	1	30	
Ліній	1	15	
Ліній	1	20	
Ліній	2	1	
Ліній	3	30	
Ліній	4	50	
Ліній	1	30	
Ліній	1	20	
Ліній	1	40	
Ліній	2	25	
Ліній	2	20	
Ліній	1	2	
Ліній	2	100	
Ліній	2	1	
Ліній	1	60	
Ліній	2	40	
Ліній	2	40	
Ліній	4	20	
Ліній	1	35	
Ліній	2	30	
Ліній	2	10	
Ліній	1	1	
Ліній	2	30	
Ліній	1	2	
Ліній	2	3	
Ліній	1	1	
Ліній	2	60	
Ліній	2	40	
Ліній	4	20	
Ліній	1	25	
Ліній	1	1	
Ліній	1	30	
Ліній	1	15	
Ліній	1	10	
Ліній	1	70	
Ліній	1	25	

Рис. 15. Аркуш 2 (зворот) справи «Прейскуронт на фаянсове изделия Дибинецкой фабрики...»

ти інфраструктуру Криму, молодята мешкали у Києво-Черкаських володіннях, беручи дієву участь в управлінні родовими маєтками. Саме на період між 1819 і 1823 рр., часу їх долучення до родинних справ, припадає інформація про широкий асортимент продукції Дибинецької фабрики, ціни на нього, та збут готового товару, відома за архівними документами, що збереглися у Державному архіві Київської області (Прейскуронт... 1822; Ведомости... 1819).

Важливим також є факт, що син Ксаверія Браницького та Олександри Енгельгардт, Владислав Браницький був відомим масоном свого часу. Враховуючи наявність серед продукції Києво-Межигірської фаянсової фабрики наявність виробів, прикрашених масонською символікою, можна припустити, що і дибинецьке підприємство могло застосовувати

№ 2 Така Фаянса

№ 2 Така Фаянса		Кількість	Ціна
Кісочка	1	160	
Кісочка	2	150	
Кісочка	3	120	
Кісочка	1	70	
Кісочка	1	40	
Кісочка	1	30	
Кісочка	1	4	
Кісочка	2	2	
Кісочка	1	150	
Кісочка	2	130	
Кісочка	3	30	
Кісочка	4	50	
Кісочка	5	40	
Кісочка	1	30	
Кісочка	2	60	
Кісочка	3	90	
Кісочка	4	60	
Кісочка	4	40	
Кісочка	5	30	
Кісочка	1	35	
Кісочка	1	150	
Кісочка	2	1	
Кісочка	1	20	
Кісочка	1	30	
Кісочка	1	65	
Кісочка	1	30	
Кісочка	1	75	
Кісочка	1	30	
Кісочка	1	10	
Кісочка	1	3	
Кісочка	1	6	
Кісочка	1	3	
Кісочка	1	50	
Кісочка	1	1	
Кісочка	2	80	
Кісочка	3	70	

Рис. 16. Аркуш 3 справи «Прейскуронт на фаянсове изделия Дибинецкой фабрики...»

подібний тип декорування для свого асортименту.

За переповіданнями старожилів Дибинців, граф Ксаверій Браницький використовував маєток з фарфурнею швидше як дачний, здебільшого мешкаючи у Білій Церкві. Тому керували фабрикою управителі, а господар лише раз чи два навідався до своїх обійсть. Садиба з трьома алеями дерев (ялицевою, дубовою та липовою, з яких до сьогодні лишилася лише остання, а споруди розібрали протягом 1915—1919 рр.) була зведена у кількох кілометрах від заселеної селянами частини Дибинців. Поруч з будівлею було влаштоване штучне озеро з містком, вкритим керамічними кахлями (не зберігся), до заїзду на який слід було вимити колеса транспорту та ноги коням. Начиння цього палацу місцеві селяни розтягли по хатах, а потім більша частина з набутого перекочувала до всьляких експедицій, що відвідували Дибинці як центр гончарного промислу. Тому зразків продукції місцевого виробництва фаянсу та кам'яної маси в селі не лишилося.

Хоча за повним прейскурантом цін, датованим 10.05.1822, у Дибинцях тривав розквіт тон-

№ Таб. Таблица

№ 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 11, 12, 13, 14, 15, 16, 17, 18, 19, 20, 21, 22, 23, 24, 25, 26, 27, 28, 29, 30, 31, 32, 33, 34, 35, 36, 37, 38, 39, 40, 41, 42, 43, 44, 45, 46, 47, 48, 49, 50, 51, 52, 53, 54, 55, 56, 57, 58, 59, 60, 61, 62, 63, 64, 65, 66, 67, 68, 69, 70, 71, 72, 73, 74, 75, 76, 77, 78, 79, 80, 81, 82, 83, 84, 85, 86, 87, 88, 89, 90, 91, 92, 93, 94, 95, 96, 97, 98, 99, 100, 101, 102, 103, 104, 105, 106, 107, 108, 109, 110, 111, 112, 113, 114, 115, 116, 117, 118, 119, 120, 121, 122, 123, 124, 125, 126, 127, 128, 129, 130, 131, 132, 133, 134, 135, 136, 137, 138, 139, 140, 141, 142, 143, 144, 145, 146, 147, 148, 149, 150, 151, 152, 153, 154, 155, 156, 157, 158, 159, 160, 161, 162, 163, 164, 165, 166, 167, 168, 169, 170, 171, 172, 173, 174, 175, 176, 177, 178, 179, 180, 181, 182, 183, 184, 185, 186, 187, 188, 189, 190, 191, 192, 193, 194, 195, 196, 197, 198, 199, 200, 201, 202, 203, 204, 205, 206, 207, 208, 209, 210, 211, 212, 213, 214, 215, 216, 217, 218, 219, 220, 221, 222, 223, 224, 225, 226, 227, 228, 229, 230, 231, 232, 233, 234, 235, 236, 237, 238, 239, 240, 241, 242, 243, 244, 245, 246, 247, 248, 249, 250, 251, 252, 253, 254, 255, 256, 257, 258, 259, 260, 261, 262, 263, 264, 265, 266, 267, 268, 269, 270, 271, 272, 273, 274, 275, 276, 277, 278, 279, 280, 281, 282, 283, 284, 285, 286, 287, 288, 289, 290, 291, 292, 293, 294, 295, 296, 297, 298, 299, 300, 301, 302, 303, 304, 305, 306, 307, 308, 309, 310, 311, 312, 313, 314, 315, 316, 317, 318, 319, 320, 321, 322, 323, 324, 325, 326, 327, 328, 329, 330, 331, 332, 333, 334, 335, 336, 337, 338, 339, 340, 341, 342, 343, 344, 345, 346, 347, 348, 349, 350, 351, 352, 353, 354, 355, 356, 357, 358, 359, 360, 361, 362, 363, 364, 365, 366, 367, 368, 369, 370, 371, 372, 373, 374, 375, 376, 377, 378, 379, 380, 381, 382, 383, 384, 385, 386, 387, 388, 389, 390, 391, 392, 393, 394, 395, 396, 397, 398, 399, 400, 401, 402, 403, 404, 405, 406, 407, 408, 409, 410, 411, 412, 413, 414, 415, 416, 417, 418, 419, 420, 421, 422, 423, 424, 425, 426, 427, 428, 429, 430, 431, 432, 433, 434, 435, 436, 437, 438, 439, 440, 441, 442, 443, 444, 445, 446, 447, 448, 449, 450, 451, 452, 453, 454, 455, 456, 457, 458, 459, 460, 461, 462, 463, 464, 465, 466, 467, 468, 469, 470, 471, 472, 473, 474, 475, 476, 477, 478, 479, 480, 481, 482, 483, 484, 485, 486, 487, 488, 489, 490, 491, 492, 493, 494, 495, 496, 497, 498, 499, 500, 501, 502, 503, 504, 505, 506, 507, 508, 509, 510, 511, 512, 513, 514, 515, 516, 517, 518, 519, 520, 521, 522, 523, 524, 525, 526, 527, 528, 529, 530, 531, 532, 533, 534, 535, 536, 537, 538, 539, 540, 541, 542, 543, 544, 545, 546, 547, 548, 549, 550, 551, 552, 553, 554, 555, 556, 557, 558, 559, 560, 561, 562, 563, 564, 565, 566, 567, 568, 569, 570, 571, 572, 573, 574, 575, 576, 577, 578, 579, 580, 581, 582, 583, 584, 585, 586, 587, 588, 589, 590, 591, 592, 593, 594, 595, 596, 597, 598, 599, 600, 601, 602, 603, 604, 605, 606, 607, 608, 609, 610, 611, 612, 613, 614, 615, 616, 617, 618, 619, 620, 621, 622, 623, 624, 625, 626, 627, 628, 629, 630, 631, 632, 633, 634, 635, 636, 637, 638, 639, 640, 641, 642, 643, 644, 645, 646, 647, 648, 649, 650, 651, 652, 653, 654, 655, 656, 657, 658, 659, 660, 661, 662, 663, 664, 665, 666, 667, 668, 669, 670, 671, 672, 673, 674, 675, 676, 677, 678, 679, 680, 681, 682, 683, 684, 685, 686, 687, 688, 689, 690, 691, 692, 693, 694, 695, 696, 697, 698, 699, 700, 701, 702, 703, 704, 705, 706, 707, 708, 709, 710, 711, 712, 713, 714, 715, 716, 717, 718, 719, 720, 721, 722, 723, 724, 725, 726, 727, 728, 729, 730, 731, 732, 733, 734, 735, 736, 737, 738, 739, 740, 741, 742, 743, 744, 745, 746, 747, 748, 749, 750, 751, 752, 753, 754, 755, 756, 757, 758, 759, 760, 761, 762, 763, 764, 765, 766, 767, 768, 769, 770, 771, 772, 773, 774, 775, 776, 777, 778, 779, 780, 781, 782, 783, 784, 785, 786, 787, 788, 789, 790, 791, 792, 793, 794, 795, 796, 797, 798, 799, 800, 801, 802, 803, 804, 805, 806, 807, 808, 809, 810, 811, 812, 813, 814, 815, 816, 817, 818, 819, 820, 821, 822, 823, 824, 825, 826, 827, 828, 829, 830, 831, 832, 833, 834, 835, 836, 837, 838, 839, 840, 841, 842, 843, 844, 845, 846, 847, 848, 849, 850, 851, 852, 853, 854, 855, 856, 857, 858, 859, 860, 861, 862, 863, 864, 865, 866, 867, 868, 869, 870, 871, 872, 873, 874, 875, 876, 877, 878, 879, 880, 881, 882, 883, 884, 885, 886, 887, 888, 889, 890, 891, 892, 893, 894, 895, 896, 897, 898, 899, 900, 901, 902, 903, 904, 905, 906, 907, 908, 909, 910, 911, 912, 913, 914, 915, 916, 917, 918, 919, 920, 921, 922, 923, 924, 925, 926, 927, 928, 929, 930, 931, 932, 933, 934, 935, 936, 937, 938, 939, 940, 941, 942, 943, 944, 945, 946, 947, 948, 949, 950, 951, 952, 953, 954, 955, 956, 957, 958, 959, 960, 961, 962, 963, 964, 965, 966, 967, 968, 969, 970, 971, 972, 973, 974, 975, 976, 977, 978, 979, 980, 981, 982, 983, 984, 985, 986, 987, 988, 989, 990, 991, 992, 993, 994, 995, 996, 997, 998, 999, 1000

Рис. 19. Аркуш 4 зв. справи «Прейскурант на фаянсовые изделия Дибинецкой фабрики...»

Принаймні таку думку висловлювала дослідниця економічних важелів управління господарством графів Браницьких на Київщині Оксана Степанишина у своїй праці, написаній протягом 1920-х рр. на дослідній кафедрі історії України Всеукраїнської академії наук (Степанишина 1930, с. 139). Нині низка дослідників Київщини, роду Браницьких, зокрема, Євген Чернецький у своїх численних працях та інші, хронологію, окреслену Оксаною Степанишиною, вважають найбільш достовірною.

Фактом на користь визнання більш пізньої дати закриття Дибинецької фаянсової фабрики свідчить те, що ще у 1840-х рр. дозволу на відкриття цегляного заводу домагався управитель графині Браницької Й. Кайзер. За даними Центрального державного історичного архіву в м. Києві, вищезгаданий управитель запропонував імператорській фаянсовій фабриці контракт на 15 років, за яким отримав би дозвіл брати для побудованого на березі Дніпра цегля-

№ Таб. Таблица

№ 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 11, 12, 13, 14, 15, 16, 17, 18, 19, 20, 21, 22, 23, 24, 25, 26, 27, 28, 29, 30, 31, 32, 33, 34, 35, 36, 37, 38, 39, 40, 41, 42, 43, 44, 45, 46, 47, 48, 49, 50, 51, 52, 53, 54, 55, 56, 57, 58, 59, 60, 61, 62, 63, 64, 65, 66, 67, 68, 69, 70, 71, 72, 73, 74, 75, 76, 77, 78, 79, 80, 81, 82, 83, 84, 85, 86, 87, 88, 89, 90, 91, 92, 93, 94, 95, 96, 97, 98, 99, 100, 101, 102, 103, 104, 105, 106, 107, 108, 109, 110, 111, 112, 113, 114, 115, 116, 117, 118, 119, 120, 121, 122, 123, 124, 125, 126, 127, 128, 129, 130, 131, 132, 133, 134, 135, 136, 137, 138, 139, 140, 141, 142, 143, 144, 145, 146, 147, 148, 149, 150, 151, 152, 153, 154, 155, 156, 157, 158, 159, 160, 161, 162, 163, 164, 165, 166, 167, 168, 169, 170, 171, 172, 173, 174, 175, 176, 177, 178, 179, 180, 181, 182, 183, 184, 185, 186, 187, 188, 189, 190, 191, 192, 193, 194, 195, 196, 197, 198, 199, 200, 201, 202, 203, 204, 205, 206, 207, 208, 209, 210, 211, 212, 213, 214, 215, 216, 217, 218, 219, 220, 221, 222, 223, 224, 225, 226, 227, 228, 229, 230, 231, 232, 233, 234, 235, 236, 237, 238, 239, 240, 241, 242, 243, 244, 245, 246, 247, 248, 249, 250, 251, 252, 253, 254, 255, 256, 257, 258, 259, 260, 261, 262, 263, 264, 265, 266, 267, 268, 269, 270, 271, 272, 273, 274, 275, 276, 277, 278, 279, 280, 281, 282, 283, 284, 285, 286, 287, 288, 289, 290, 291, 292, 293, 294, 295, 296, 297, 298, 299, 300, 301, 302, 303, 304, 305, 306, 307, 308, 309, 310, 311, 312, 313, 314, 315, 316, 317, 318, 319, 320, 321, 322, 323, 324, 325, 326, 327, 328, 329, 330, 331, 332, 333, 334, 335, 336, 337, 338, 339, 340, 341, 342, 343, 344, 345, 346, 347, 348, 349, 350, 351, 352, 353, 354, 355, 356, 357, 358, 359, 360, 361, 362, 363, 364, 365, 366, 367, 368, 369, 370, 371, 372, 373, 374, 375, 376, 377, 378, 379, 380, 381, 382, 383, 384, 385, 386, 387, 388, 389, 390, 391, 392, 393, 394, 395, 396, 397, 398, 399, 400, 401, 402, 403, 404, 405, 406, 407, 408, 409, 410, 411, 412, 413, 414, 415, 416, 417, 418, 419, 420, 421, 422, 423, 424, 425, 426, 427, 428, 429, 430, 431, 432, 433, 434, 435, 436, 437, 438, 439, 440, 441, 442, 443, 444, 445, 446, 447, 448, 449, 450, 451, 452, 453, 454, 455, 456, 457, 458, 459, 460, 461, 462, 463, 464, 465, 466, 467, 468, 469, 470, 471, 472, 473, 474, 475, 476, 477, 478, 479, 480, 481, 482, 483, 484, 485, 486, 487, 488, 489, 490, 491, 492, 493, 494, 495, 496, 497, 498, 499, 500, 501, 502, 503, 504, 505, 506, 507, 508, 509, 510, 511, 512, 513, 514, 515, 516, 517, 518, 519, 520, 521, 522, 523, 524, 525, 526, 527, 528, 529, 530, 531, 532, 533, 534, 535, 536, 537, 538, 539, 540, 541, 542, 543, 544, 545, 546, 547, 548, 549, 550, 551, 552, 553, 554, 555, 556, 557, 558, 559, 560, 561, 562, 563, 564, 565, 566, 567, 568, 569, 570, 571, 572, 573, 574, 575, 576, 577, 578, 579, 580, 581, 582, 583, 584, 585, 586, 587, 588, 589, 590, 591, 592, 593, 594, 595, 596, 597, 598, 599, 600, 601, 602, 603, 604, 605, 606, 607, 608, 609, 610, 611, 612, 613, 614, 615, 616, 617, 618, 619, 620, 621, 622, 623, 624, 625, 626, 627, 628, 629, 630, 631, 632, 633, 634, 635, 636, 637, 638, 639, 640, 641, 642, 643, 644, 645, 646, 647, 648, 649, 650, 651, 652, 653, 654, 655, 656, 657, 658, 659, 660, 661, 662, 663, 664, 665, 666, 667, 668, 669, 670, 671, 672, 673, 674, 675, 676, 677, 678, 679, 680, 681, 682, 683, 684, 685, 686, 687, 688, 689, 690, 691, 692, 693, 694, 695, 696, 697, 698, 699, 700, 701, 702, 703, 704, 705, 706, 707, 708, 709, 710, 711, 712, 713, 714, 715, 716, 717, 718, 719, 720, 721, 722, 723, 724, 725, 726, 727, 728, 729, 730, 731, 732, 733, 734, 735, 736, 737, 738, 739, 740, 741, 742, 743, 744, 745, 746, 747, 748, 749, 750, 751, 752, 753, 754, 755, 756, 757, 758, 759, 760, 761, 762, 763, 764, 765, 766, 767, 768, 769, 770, 771, 772, 773, 774, 775, 776, 777, 778, 779, 780, 781, 782, 783, 784, 785, 786, 787, 788, 789, 790, 791, 792, 793, 794, 795, 796, 797, 798, 799, 800, 801, 802, 803, 804, 805, 806, 807, 808, 809, 810, 811, 812, 813, 814, 815, 816, 817, 818, 819, 820, 821, 822, 823, 824, 825, 826, 827, 828, 829, 830, 831, 832, 833, 834, 835, 836, 837, 838, 839, 840, 841, 842, 843, 844, 845, 846, 847, 848, 849, 850, 851, 852, 853, 854, 855, 856, 857, 858, 859, 860, 861, 862, 863, 864, 865, 866, 867, 868, 869, 870, 871, 872, 873, 874, 875, 876, 877, 878, 879, 880, 881, 882, 883, 884, 885, 886, 887, 888, 889, 890, 891, 892, 893, 894, 895, 896, 897, 898, 899, 900, 901, 902, 903, 904, 905, 906, 907, 908, 909, 910, 911, 912, 913, 914, 915, 916, 917, 918, 919, 920, 921, 922, 923, 924, 925, 926, 927, 928, 929, 930, 931, 932, 933, 934, 935, 936, 937, 938, 939, 940, 941, 942, 943, 944, 945, 946, 947, 948, 949, 950, 951, 952, 953, 954, 955, 956, 957, 958, 959, 960, 961, 962, 963, 964, 965, 966, 967, 968, 969, 970, 971, 972, 973, 974, 975, 976, 977, 978, 979, 980, 981, 982, 983, 984, 985, 986, 987, 988, 989, 990, 991, 992, 993, 994, 995, 996, 997, 998, 999, 1000

Рис. 20. Аркуш 5 справи «Прейскурант на фаянсовые изделия Дибинецкой фабрики...»

ного заводу глину і пісок при с. Ново-Петрівці. За такий дозвіл він щорічно зобов'язувався постачати казенній фабриці безоплатно по 5 тис. штук цегли і по 5 тис. — за ринковою вартістю. У разі закінчення терміну контракту, без його продовження, будівлі цегляного заводу мали бути передані Києво-Межигірській фабриці. Проте царський уряд відмовив пану Кайзеру (О ходатайстве...1845, арк. 1, 3 зв., 4).

Така зацікавленість цегляним виробництвом, а де-факто родовищами межигірських глин, що були потрібні у циклі фабрикації Дибинецького фаянсу, свідчать, що на початку 1840-х рр. Браницькі шукали можливостей розвивати своє тонкокерамічне виробництво з технологічного боку і прагнули поліпшити якість продукції. Оскільки для фабрикації цегли в самих Дибинцях і досі існує величезна кількість родовищ глин, що не вичерпалися за 200 років.

Кілька фаянсових сподок із втратами, що надійшли до колекції Білоцерківського краєзнавчого музею одразу після Жовтневої революції

№ 5

№ 5		№	Кількість	Вартість
Вазони	Гарніфлі	1	15	
	2	10		
	3	6		
	4	60		
	5	50		
	6	40		
	7	50		
	8	70		
	9	40		
	10	20		
	11	10		
	12	15		
	13	60		
	14	15		
	15	3		
Миски	20	45		
	21	90		
	22	45		
	23	1		
	24	2		
	25	75		
	26	50		
	27	40		
	28	26		
	29	2		
Тарілки	30	1		
	31	1		
	32	30		
	33	60		
	34	20		
	35	20		
	36	20		
	37	45		
	38	75		
	39	60		
Кубки	40	1		
	41	2		
	42	45		
	43	30		
	44	20		
	45	15		
	46	20		
	47	15		
	48	80		
	49	70		

Рис. 21. Аркуш 5 зв. справи «Прейскурант на фаянсові изделия Дибинецької фабрики...»

зі збірки Браницьких, гіпотетично можна було б пов'язати з продукцією Дибинецької фабрики. Вони мають розтрісканий шар поливи молочного кольору, близької окремих дибинецьким гончарним виробам, та невеличку гербову композицію на вінцях з літер Т і Н, виконаних фарбою блакитного кольору. На зворотному боці у масу втиснені цифрограми «6», що може означати номер формувального верстату.

Також існує вірогідність, по аналогії з іншими виробництвами Київської губернії ХІХ — початку ХХ ст. (Межигір'я, Токаревський фарфоровий завод Берднікова), що виробники Дибинців могли клеймитися написом «Киев» (рос.). Враховуючи, що стилістично продукція підприємства Браницьких в окремих сегментах наближалася до межигірської, можливо, деякі твори, приписані останній фабриці, з часом виявляться дибинецькими. Адже до 1830-х рр. межигірські вироби часто також клеймилася лише написом «Киев» (рос.) з зіркою, квіткою, чи без них. Варто пам'ятати, що у Дибинцях

№ 6

№ 6		№	Кількість	Вартість
Вазони	Гарніфлі	1	4 50	
	2	2 30		
	3	7 10		
	4	3 90		
	5	6 50		
	6	4		
	7	4 60		
	8	2 90		
	9	2 20		
	10	2 17		
	11	1 60		
	12	2		
	13	1 60		
	14	1 20		
	15	1 30		
Миски	16	1 50		
	17	1 70		
	18	1 50		
	19	1 1		
	20	1 35		
	21	1 70		
	22	1 50		
	23	1 50		
	24	1 60		
	25	1 20		
Тарілки	26	1 30		
	27	1 70		
	28	1 50		
	29	1 40		
	30	1 60		
	31	1 50		
	32	1 50		
	33	1 50		
	34	1 30		
	35	1 20		
Кубки	36	1 50		
	37	1 20		
	38	1 50		
	39	1 20		
	40	1 50		
	41	1 20		
	42	1 50		
	43	1 20		
	44	1 50		
	45	1 60		

Рис. 22. Аркуш 6 зв. справи «Прейскурант на фаянсові изделия Дибинецької фабрики...»

живали тільки кольорову поливу чорного чи білого (кремового) кольору. Тому слід шукати серед білих фаянсових виробів, що могли бути вкриті гравірованими рисунками, або «кolorованих» у згадані два кольори.

Висновки. Варто відзначити, що з нечисленних творів, які лишилися від фаянсової фабрики в Дибинцях, на середину ХХ ст. були відомі переважно миски та тарілки. Вони істотно нагадували ранні твори Києво-Межигірського виробництва — як за формами, так і за стилістикою. Декор цих виробів складався або з нескладних рослинних, переважно фризівих, рисунків, або з одрукування ведутами, близького до англійського фаянсу. У формотворенні й оздобленні продукції також спостерігалися риси, споріднені з традицією виготовлення фаянсових виробів Правобережжя.

Нині в музейних і приватних колекціях атрибутована продукція фабрики фаянсу в Дибинцях не виявлена. Марки підприємства лишаються невідомими. Приналежність до асортименту

ка фабрика фаянсу у свій час за асортиментом, технологічністю, складністю виконання форм і оздоблення своїх виробів, збутом інколи перевершувала конкурентну Києво-Межигірську фаянсову фабрику. Пошук аутентичних взірців виробів цього підприємства відомих магнатів Браницьких-Воронцових має тривати, оскільки надзвичайно трудомісткі за виконанням і вишукані за своєю природою вироби кшталту пляшкових передач, кавників для мокко, люльок-стамбулок, ансамблів супових ваз і сервізів столово-кавово-чайного асортименту становлять славу тонкої кераміки кожного європейського народу, який має власні традиції «білого золота». Розшуканий останнім часом повний преїскурант виробів і цін на них, що зберігався у Державному архіві Київської області, де фігурують торгівлі у Богуславі і Білій Церкві, і наведений повний реєстр продукції Дибинецької фаянсової фабрики 1822 р., дає надію на повноцінне введення інформації про окреслене виробництво до міжнародного наукового обігу.

ЛІТЕРАТУРА

- Башинская, Л. Г. 1995. *Развитие гончарных промыслов на Белоцерковщине к. XIX — нач. XX ст.* Архів Білоцерківського краєзнавчого музею.
- Ведомости о фаянсовой фабрике помещика графа Браницкого, находящейся в с. Дибинцах Богуславского повета за 1817 г. 5 ноября — 22 ноября 1819.* Державний архів Київської області, ф. 2: Канцелярія Киевского губернатора, оп. 3, спр. 4020.
- Дело о Киевской Межигорской фаянсовой фабрике, о составе работающих приписных и покупных, о продукции фабрики и т. д. 30 декабря 1802 — 4 марта 1818.* Державний архів Київської області, ф. 2: Канцелярія Киевского губернатора, оп. 3, спр. 1007.
- Лисин, Б. С. 1918. *Глини і глиняна промисловість на Україні.* Київ: Праця.
- Лысин, Б. С. 1923. *Производство фарфора и фаянса.* Киев: Всеукраинский Трест Фарфор-Фаянс-Стекло.
- Мусієнко, П. Н. *Випуски зі статей О. Оглобліна «До історії порцеляно-фаянсової промисловості на Україні» та Похилевича «Сказания о населённых местностях Киевской губернии» про Дибинську фаянсову фабрику.* Б. р. Центральний державний архів-музей літератури і мистецтва України, ф. 990: Мусієнко Пантелеймон Никифорович, оп. 1, спр. 393.
- Насонов, С. 2011. Матеріали к изучению истории малоизвестных фарфоровых и фаянсовых производств Российской Империи. *Среди коллекционеров*, 3 (4), с. 4-10.
- О ходатайстве служащего графини Браницкой Иосифа Кайзера об отдаче ему фабрикой в аренду земельного участка на берегу реки Днепра для устройства кирпичного завода.* 1845. Центральний державний історичний архів у м. Києві, ф. 581: Києво-Межигірська фаянсова фабрика, оп. 1, спр. 1820.
- Оглоблін, О. 1931. *Нариси з історії української фабрики. Кріпацька фабрика.* Харків; Київ: ДВОУ; Пролетар.

Петрякова, Ф. С. 1985. *Український художественний фарфор (кінець XVIII — початок XX ст.).* Київ: Наукова думка.

Полное Собрание Законов Российской Империи. 1830. Санкт-Петербург: II Отделение собственной Е. И. В. канцелярии, 30: 1808—1809.

Преїскурант на фаянсові изделия Дибинецької фабрики. 1822. Державний архів Київської області, ф. 1: Киевское губернское правление, оп. 336, спр. 1770.

Свиньин, П. 1816. Києво-Межигорська фаянсова фабрика. *Сын отечества*, 7, с. 3-14.

Селиванов, А. В. 1903. *Фарфор и фаянс Российской империи. Описание фабрик и заводов с изображением фабричных клейм.* Владимир: Губернское правление.

Степанишина, О. 1930. Господарство графів Браницьких на Київщині і реформа 1861 р. в їхніх маєтках. В: Грушевський, М. С. (ред.). *Студії з історії України Науково-дослідчої катедри з історії України в Києві.* Київ: Управління науковими установами України, 3, с. 117-232.

REFERENCES

- Bashinskaya, L. G. 1995. *Razvitiye goncharykh promyslov na Belotserkovshchine k. XIX — nach. XX st.* Arkhiv Bilotserkivskoho kraieznavchoho muzeiu.
- Vedomosti o fayansovoy fabrike pomeshchika grafa Branitskogo, nakhodyashcheyusa v s. Dibintsakh Boguslavskogo poveta za 1817 g. 5 noyabrya — 22 noyabrya 1819.* Derzhavnyi arkhiv Kyivskoi oblasti, f. 2: Kantselyariya Kievskogo gubernatora, op. 3, spr. 4020.
- Delo o Kievskoy Mezhygorskoy fayansovoy fabrike, o sostave rabotayushchikh pripisnykh i pokupnykh, o produktsii fabрики i t. d. 30 dekabrya 1802 — 4 marta 1818.* Derzhavnyi arkhiv Kyivskoi oblasti, f. 2: Kantselyariya Kievskogo gubernatora, op. 3, spr. 1007.
- Lysin, B. S. 1918. *Hlyny i hlyniana promysloviyst na Ukraini.* Kyiv: Pratsia.
- Lysin, B. S. 1923. *Proizvodstvo farfora i fayansa.* Kiev: Vseukrainskij Trest Farfor-Fayans-Steklo.
- Musiienko, P. N. B. r. *Vypysky zi statei O. Ohloblina «Do istorii portseliano-faiansovoi promysloviysti na Ukraini» ta Pokhylevycha «Skazaniya o naselennykh mestnostyakh Kievskoy gubernii» pro Dybinsku faiansovu fabryku.* Tsentralnyi derzhavnyi arkhiv-muzei literatury i mystetstva Ukrainy, f. 990: Musiienko Panteleimon Nykyforovych, op. 1, spr. 393.
- Nasonov, S. 2011. Materialy k izucheniyu istorii maloizvestnykh farforovykh i fayansovykh proizvodstv Rossiyskoy Imperii. *Sredi kollektzionerov*, 3 (4), s. 4-10.
- O khodataystve sluzhashchego grafini Branitskoy Iosifa Kayzera ob otdache emu fabrikoy v arendu zemelnogo uchastka na beregu reki Dnepra dlya ustroystva kirpichnogo zavoda.* 1845. Tsentralnyi derzhavnyi istorychnyi arkhiv u m. Kyevi, f. 581: Kyievo-Mezhyhirska faiansova fabryka, op. 1, spr. 1820.
- Ohloblin, O. 1931. *Narysy z istorii ukrainskoi fabryky. Kri-patska fabryka.* Kharkiv; Kyiv: DVOU; Proletar.
- Petryakova, F. S. 1985. *Ukrainskiy khudozhestvennyy farfor (konets XVIII — nachalo XX st.).* Kiev: Naukova dumka.
- Polnoye Sobraniye Zakonov Rossiyskoy Imperii.* 1830. Sankt-Peterburg: II Otdelenie sobstvennoy E. I. V. kant-selyarii, 30: 1808—1809.
- Preyskurant na fayansovyye izdeliya Dibinetskoy fabрики.* 1822. Derzhavnyi arkhiv Kyivskoi oblasti, f. 1: Kievskoye gubernskoye pravleniye, op. 336, spr. 1770.
- Svinin, P. 1816. Kievo-Mezhygorskaya fayansovaya fabrika. *Syn otechestva*, 7, s. 3-14.
- Selivanov, A. V. 1903. *Farfor i fayans Rossiyskoy imperii. Opisanie fabrik i zavodov s izobrazheniyem fabrichnykh kleym.* Vladimir: Gubernskoe pravlenie.
- Stepanyshyna, O. 1930. *Hospodarstvo hraviv Branytskykh na Kyivshchyni i reforma 1861 r. v yikhnikh maietkakh.* In:

Hrushevskiy, M. S. (ed.). *Studii z istorii Ukrainy Naukovo-doslidchoi katedry z istorii Ukrainy v Kyievi*. Kyiv: Upravlinnia naukovymy ustanovamy Ukrainy, 3, s. 117-232.

O. V. Shkolna

DYBINTSY FAIENGE FACTORY OF COUNTS BRANITSKY IN THE KIEV PROVINCE IN THE LIGHT OF THE GIVEN PRIMARY SOURCES

Article is devoted ordering of existing data about competitive Kyivo-Mezhigorskoj to faience factory to Dibinetsky faience factory of counts Branitsky in an area of the Kyiv province. The majority of materials is introduced in scientific use for the first time, that allows to reconsider separate sections from a history of development of the Ukrainian faience of its time of «the gold period», namely 19th centuries. The list of products amazes. Services from white faience of the first grade on 4 roubles, soup vases of «the English style» with printing drawing on 7 roubles 10 copeck and 20 copeck painted on 9 roubles, flowerpots of a new style «Lily»

30 copeck painted on 4 rouble the Sculpture «the Young lion, the Lamb and the Dog» were the most expensive things from this register «Goat» cost on 30 copeck for a piece in the sealed up kind, 40 in painted, no less than. «Partridge» in last type of a decor — is almost twice more expensive, 75 copeck for a piece. Banks pharmaceutical — from 5 copeck for a piece, pots on 10 copeck for a piece, smoking tubes-«stambulki» («Turkish woman») and a bowl for salad on 15 copeck for a piece were the cheapest among products of the first grade.

Keywords: faience, the earths of modern Ukraine, 19th century, Dibintsy, the Kyiv province, Branitsky, Vorontsovy.

Одержано 9.03.2018

ШКОЛЬНА Ольга Володимирівна, доктор мистецтвознавства, завідувач кафедри, професор, Київський університет Бориса Грінченка, бул. І. Шамо 18/2, ауд. 303, Київ, 02154, Україна, *dushaorchidei@ukr.net*.

SHKOLNA Olga Volodymyrivna, doctor of art criticism, Professor, Boris Grinchenko Kiev University, blvd I. Shamo, 18/2, room 303 Kyiv, 02154, Ukraine, *dushaorchidei@ukr.net*.